

Det er rest skam at ein gamall kårkall skal stå her på talarstolen i kveld. Det skulde ha vore ein ungdom med eld og glod. Er det eit ^{symbol} ~~merke~~ på at jordbruket i dag er blitt so åreforkalka at underhaldninga høver best for gamle. Men når alt kjem til, so har eg ikkje lova å snakke her i kveld. Eg sa med Karl Kvammen etter ei akkedering at eg fekk no tenkje på det ei lita stund, so skulde han få høyre frå meg. Men då eg vilde gje han besked var namnet mitt alt kome på plakaten.

Min gode ven kaptein Råheim frå Viksdalen hadde ein gong i eit elektrisitetssmøte funne eit flott fransk ord : fait accompli. Det betyr fullbyrda kjensgjerning, som det ikkje er råd å rikke. Og det skal vere visst at det har vore mange slike fullbyrda kjensgjerningar i elektrisitetssettet . Dette var ogso eit Fait accompli. ~~Tilårsakinga frå Karl Kvammen~~ Moralen er: gje aldri Karl Kvammen veslefingren, for då veit du koð det grå. Ja orsak samanlikninga , det var ikkje meininga å samanlikne Kvammen med visse andre personar som utnyttar veslefingren.

Med omsyn til åreforkalkninga i jordbruket, so lyt eg fortelje at eg råka Hjellum frå Brekke ein gong han kom frå lanbruksstyremøte i Førde. Eg spurde han kor det stod til med jordbruket i fylket no, og han let berre vel. Eigedomstrukturen - eit kunstigt ord,- eigedomstrukturen vart betre etter kvært, det var stor oppgang i mjølke~~ok~~kastninga, stor interesse for nydyrking o. ~~saabr.~~mykje nyplanting av skog. Dei skulde no eksperimentere med kooperative stølar. o. s. br. Dette var nett på den tid då den amerikanska valkampen var på høgda. De veit det var so mykje strid om Amerikas prestisje. Hå tenkte eg, her ligg prestisjehunden begravnen. Han nemner ikkje noko om avfolkinga av bygdene, endå Brekke er kome ned i under 800 i folketal, han nemner ikkje dei tome jordbruksskulane, han nemner ikkje dei gardane som folk flytter frå, han nemner ikkje om krisa i fruktdyrkinga, han nemner ikkje noko om at dei gjer

Noreg mindre, som bendik i Mylsdal seier, når fjellbeita vert liggjande unytta. Den største framgang vedkomande jordbruket, det ser ein i administrasjonen i fylkeslandbruksstyret, som har svulma opp til det urimelege, den same administrasjonen som Lunde greidde åleine med ei skrivemaskindame og som alle var tilfreds med. No har dei juristar tilsette, og dei har drive det so vidt at dei fører sak like til Høgsterett om eit hundre kroner men den vesle mannen i Eikefjord, og attpåtil taper med glans. Det er ein engelsk skjemtegauk som heiter Parkinson. Han har med utgangspunkt i det engelske kolonidepartementet rekna ut at til mindre arbeid det er å gjere i ein institusjon, til meir folk tilset dei. Dei engelske kolonianen er minka ~~xxx~~ til mest ingenting, men det engelske kolonidepartementet har svulma opp. Parkinson har rekna det ut matematisk, korleis talet på tilsette i ein institusjon aukar automatisk etter kvart som arbeidsmengda går ned. det er dette han kallar for Parkinsons lov. $a + b . a + b . 8$

Det måtte vere ein ide for Nordbø å studere den.

Ja alt dette tenkte eg berre, eg torde ikkje seie det med Hjellum.

+ + + + +

Det er eit ord som heiter røynsle, Erfaring. Eg har treft dei som har spurt med om mine røynsler. Det er eit gamalt ordtak som seier at ein skal høyre etter når gamle hundar gøyr. ~~Eg har~~ Me som har opplevt 2 verdenskrigar, og noko på den tridje skulde for so vidt ha røynt noko. Men det nye som kjem det har me ikkje røynsle for. Og kor mykje nytt har det ikkje kome. Eg var vaksen då eg såg den fyrste motorbåten, og var teken til i arbeid, då eg såg den fyrste bilen. Eg hugsar ~~båt~~^{fjorden}var full av sognejakter når det kom sunnanvind, på veg heim frå Bergen, og likeeins av kyrkjebåtar om preikesundagane. Eg hugsar ^{7 Jens Olea som var sump og se} dalingane kom køyrande i karavaner til Lavik. Alt dette er ^{de} no borte saman med oljelampa. Røynslene lyt ein gjer etter kvart som tida forandra seg. So eg har ikkje noko røynsle å gje nokon lærdom av. Og skulde eg ein eller annan gong sei at det er min erfaring so

3.
so skal de ikkje rette dykk etter det. I etter krigsåra etter den fyrste heimskrigen, veit de at fylket hadde Ålfotskandalen. dei som gjekk med på dette her i fylket var eldre ærverdige ordførarar med mykje røynsle, og det var ingen som opponerte. Det var eit heilt nytt felt for dei. De veit korleis det gjekk. Fyrst gjekk Ålfotselskapet konkurs, deretter alle kystkommunane som var med i det, deretter fylket.

Takka vere dei ærverdige ordførarane i 1922 .

Det er eit spørsmål som reiser seg no for dei fleste bønder: Skal eg gå over til traktor i staden for hest i jordbruket? Eg trur det er mange som har grubla over det. Noko røynsle for det har me ikkje endå, likevel ser me at traktoren har framgang. Hestealte gjekk ned med 9000 i 1960 her i landet. Det er nok dei som gjev råder; men eg trur den er klokast som ikkje fylgjer blindt alle råder.

~~Ålfotskommunene og skulefolka~~

+ + + + +

Eg trur eg nemnde med Kvammen under forhandlingane , at ge no var slik innstilt at eg kom til å fornærme folk. No har eg sjøl- sagt fornærma Kvammen, og Hjelleum , og Rasmus Nordbø, og alle Ålfot- kommuneordførarane, og ~~skulefolka~~. Ja ein vert so med åra. Respekten for autoritet og sakkunskap vert heilt borte Når ein ^{entrudd} mann rår til at Du skal ta til med mink, so reagerer ein soleis at Det vert det ikkje tale om. Rår han frå å plante frukttre - ja me høyrer no om det no- ja so reagerar ein so at ein plantar, kort sagt ein gjer tvert imot det som sakkunna rår til. ^{Sau} Og ^M når dei snakkar om store utvi dingar av skulen med 4 og 5 dagar og 8 og ni år, so murrar ein over kva tid ungane skal få lære noko dei har bruk for i livet. Dei kunde berre slutte med forklaringa til Luthers litle kakisme som er heilt forelda, so fekk dei timar til overs. Og det vert som oftast sagt i ein ~~sarand~~ tone. Eg veit ikkje om de hugsar ein mann som heitte Jon Sæland, saueSælanden. På sine gamle dagar tok han til å skrive og han var ei eldsjæl når han arbeide for ein ting. Men ein gong hadde han kritisert trygdelaga for husdyr, eg trur det var Odin, og kalla dei for " lus på bonderyggen". Dette vart for mykje,

og han vart truga med søksmål, og måtte offentleg ta attende dette. Då eg las ^{om} denne hans Cænossagang, kom eg uvilkårleg til å tenkje på Galileo Galilei, som hadde oppdaga at sola stod roleg og at jorda gjekk rundt sola. Dette vekta so ~~M~~or oppsikt hjå kyrkja og teologane at han vart klaga for vranglære. Det var imot bibelen. Og Galilei måtte og offentleg ta attende det han hadde sagt. Men då han skulde ut or rettslokalet sa han : Der er nok jorda som går likevel. Og det sat att ein liten mistanke om at kanskje hadde Sæland rett likevel.

Ja soleis vert ein med åra. Og det er ikkje berre autoritet og sakkunnskap ein får ein ikkje vyrder, alle talemåtar, seremoniar og utgreidingar har ein den største skepsis for. Når Gerhardsen i sin nyårs tale snakkar om att og om att om den store velstandsøkingen, so er reaksjonen slik: Ja dette har me høyrte før. Gunnar Knudsen sa i 1918 Jeg ser fram til den dag da vi alle er rike. Det var berre ein stor såpeboble. 10 år etter var alle folk i Noreg fátige. Eller Spør bonden om han har sett velstandsaukinga, dei er 20 % av folket i noreg, eller fiskaren 8 % av folket, han vil vel helst snakke om velstandsminking.

Og når ein høyrer om brylluppsfestane i Oslo med pomp og prakt og reporter frå Kringkastinga med ~~er~~skjelvande røyst, då seier ein gjerne for seg sjøl: Ho var gjerne betre faren ho som slapp denne brudgommen enn ho som fekk han.

Men ~~er~~ mest skeptisk innstilt vert ein overfor alt som heiter propaganda. Har de nokon gong høyrte på dei austtyske radiostasjonane. Kvar gong eg har fått tak i ein av dei har dei propaganda i eteren anten i foredrag eller nyheiter. På meg verkar det i motsatt retning, og eg kan ikkje skjønne at det skal vere til noko nytte, tvertimot.

Nyleg såg eg eit ordskitte frå Sverige. Dei tok for seg spørsmålet om kvifor dei sosialdemokratiske blada var so liete utbreidde. I Sverige røystar ikring 50 % av folket med sosialdemokratane, men blada deira har ikkje meir enn 20 % av utbreidinga. Dei fleste

heldt på at det kom av at sosialistblada alltid var nøydde til å ha ein propaganda artikkel, elles fekk dei ikkje tilskott av partifondet. Det er slikt folk reagerar mot. So det er ikkje berre me som er gamle som reagerar slik. - når eg ser at ei bok er utkomen på Lutherstiftelsens forlag, so veit eg at den boka inneheld propaganda for det dei kallar eit kristent livssyn, anten det no er ein roman a la Per Hilleren, der han eller ho vert omvend i siste akt, og liver lukkeleg vidare eller det er ein avhandling om ein eller annan slags moral, med motto utan Vårherre nyttar det ikkje. Eller vikebladet Nå, som agiterar for gammal liberaisme, og Aktuelt som alltid har skjult propaganda for det rådande parti i ei eller onnor form.

For ikkje å snakke om Produsenten. Eg kan ikkje skjønne ~~anna enn at det er alle desse sentralane~~ ^{undersjøtt av} Kjøtt og Fleskesentralen Meierieksportlaget, Eggssentralen, Garnarhallen som betalar for det bladet, for meir utilsjørt propanganda finst ikkje. enn det som står i Produsenten. ^{Mer for en propaganda!} Eg er på lang veg samd i det som stortingskvinna med kvinne og mannsnamn, ja det er ikkje eg som har funne på dette med Rakel Severin, eg hørde det no ein dag av einmann som vart forarga då han hadde høyrte henne i radio, denne kjerringa med kvinnfolk og karmannsnamn sa han. sjøl kunde eg i farten ikkje hugse andre som hadde kvinne og mannsnamn i blanding enn protesjeen til Hans Gjerde Jesus Maria Hans. ja eg er samd med henne i at det finst ^{mykje} dårhederlige folk blandt dei private slaktarar kjøpmenn og egggrossistar og.

+ + + +

For eit par dagar trefte eg på ein slik melding i eit blad: Lanbruksdepartementet innskjerpar at avkastninga frå kollektivbruka i det store og heile ligg mykje under normalen, og meiner at feilen ligg hjå dei ymse styrarane av bruka som set personlege og lokale omsyn framom staten sine. Ei slik framferd er ikkje rett, avdi det kan bli mangel på mat for befolkningen dersom dette ikkje blir betre.

Ja dette er ikkje frå Noreg. De trur vel at det er frå Sovjet eller Kina, men det er frå Sjekkoslovakia, eit land som tidlegare flaut av mjølk og honning.

Slike tongangar høyrer ein ogso frå Sovjet og Kina, og som regel sluttar dei med ei påminning om at ein må arbeide med den rette innstilling. Kollektivbruka skal gje meir avkastning, for etter Marx lære er det den mest fullkomne form for samarbeid. Dersom kartet ikkje då stemmer med terrenget, so er det terrenget som er feil.

Eg har med interesse lese ein reportasje som ein svensk korrespondent hadde frå eit kollektivbruk utanfor Moskva. Med interesse, for det stemde akkurat med det eg hadde fått fortalt av russiske fangar. I Sovjet er det staten som eig jorda, og i kollektivbruka bur dei i landsbyar med jorada kring seg til alle kantar. Kvar familje får kan få leige eit jordstykke på 2,5 dekar, ikkje meir, som han kan stelle med som han sjøl vil. Der kan han dyrke katorska kartofler eller poteter, og kapusta ^{og mahorka, tobak} Kål, til seg og huslyden, ja han kan sette opp eit uthus og hald ein eller 2 griser for året. I Ukraina har kvar mann 2 griser, var det ein ung ukrainar som sa til meg, ein stor og ein liten. Når den store vert stor nok slaktar dei han og kjøper ein ny liten. Alle kollektivarbeidarar som eg snakka med, tykte det var gromt med dette vetle jordstykket, og den svenska korrespondenten, som tok det svært statistisk, fann ut at huslydane på kollektivbruket hadde meir innkome av dette stykket på 2,5 dekar enn av arbeidet på kollektiven. Om sommaren var arbeidstida lang, om vinteren hadde dei ikkje arbeid åt alle, men heller inga fortjeneste. Det var ikkje vanskeleg å få ut av russarane korleis fortjenesta var. For eit dagsverk fekk dei frå 3 til 5 kg brød, etter so godt som bruka vart drivne. Kvifor tok dei betalinga i brød, ikkje i pengar? Dei var tryggare når dei kunde ete opp betalinga med det same, elles kunde dei misse den. Eg hadde nett mist ein matpakke som eg hadde med meg og gjorde merksam på dette som vakte nokso mykje oppstyr i

8.
Del er ein institusjon som heiter seg Eggcentralen.
Den som er tilfeldigvis borti for eit par år sidan. Eg har fått ei
9-10 kross, so mykje me har egg spise og litt til overs. Eg var me
selv ut vilje eller to, so er det eg som skal fastsette prisen.

alle i ee di

Y or har de vel lapt merke til at som er skrivt om
fruktomsetningen. Fruktkøpene i Slouanger og Sopar har gått um
i Crantnerhallen, og Crantnerhallen mehtar ikkje å omsette all
frukta. ~~Er det~~ Gjennomene mehtar å kjøpe av ~~den~~ ^{Eggcentralen}, du vil
prøve å hindre at den får monopol på frukthandelen i Hovep.
Resultatet er at Crantnerhallen må lye ut til kjøpare og kjøpare
prisar, og dette går ut over produsentane, som i år med det beste
fruktet i manus minne, berre får tap. Prisen ^{for produsentane} er so lågt at
fruktproduktet tør ikkje kjøpe dei. Del er full panikk
kva for fruktproduktet etter ~~den~~ diskusjonen på møte i domme.

Mei di kollektive institusjonane er knapt noko
kipsig på ansetningsproblema. Y mylbeaktning er det fullt
monopol på omsetning i Meierisentralen, og likevel er del vel
den bunden kjøpe til å møte dei største skuffelsane, etter
som di behuda, det nyttar ikkje lenger lene med retin
av smør og chumamjolk. Prisen må ned, i alle fall for
ein del av mjolka.

Del ser ut som konsumentane reagerar kraftig mot
monopoliseringane ved å kjøpe med forbruket. Del hova
op best med vårt liberale livsopp.

Q:

Det var slett ikkje meininga mi å kome med so
passivistiske betraktningar som de har fått i kveld. Bonden
har omsetningsønskar, i heile Vest-Europa ^{U.S.A.} li det overproduksjon.
Men det er ikkje ^{venne} bare i Polen, Sovjet og Kina, der dei har
knappt om mat.

Her utjamning mellom landa med overskot og
dei med underskot må ein få til, og då er ein nok
overskottet uakk. I mellomtida får me gjøle bruke
so mykje av vart eige at me på den måten kan
molelike at overproduksjonen uklar so hard. Brest meri
mjølk, smør, ost, egg, fleisk, kjøtt.

Allso over til bondestolen.